

קהילות השקפה בזמן חירום

ארבע הצעות להתוויים את ליכה בעבודת הקהילות

"כלאני טובעת,
אין אי צורק לתתארו אי את הליסי,
לא את צבעסי, לא את עולמקסי,
הרי אני חלה אותם עד צווארי.

יל אי רק בקלה:

אז תחדאו זרבע לתתאר אי

איך נכאית היבלה"

(טאי ורסנו-אוייסלמן)

ארבע הצעות למתווים לתמיכה בעבודת הקהילות

קהילות עבשיו?

בתקופת משבר וטראומה, ישנה תחושה כי הצרכים הבסיסיים הם שחשובים כרגע וכל השאר נחשבים כמותרות. תפיסה זו יוצרת לפעמים תחושה של חוסר נחיצות וחוסר רלוונטיות לקהילה המתמקדת בתהליכי חקר מעמיקים. אנחנו מאמינות, מתוך הניסיון שלנו בתקופות משבר אחרות, כי קהילות השקפה יכולות להוות מקור לחוסן, וסביבה מחזיקה אשר תקדם הנעה לפעולה ולתמיכה בימים של אי ודאות. הקהילה יכולה לתת למשתתפיה ולסביבה תועלות כמו: חיזוק שייכות, לגיטימציה לתחושות קשות, אמפתיה, פעילות ומשמעות המעניקות חוסן.

מה כדאי לעשות עבשיו?

הרשת מלאה בחומרים ולא בטוח שאנחנו יודעים מה לעשות, לכל אחד מתאים אולי משהו אחר, ורובינו בכלל לא יודעים מה מתאים להם ברגע זה. הרגישות גבוהה, הבלבול, הפחדים וכו'. כדאי שניתן לעצמינו לגיטימציה לא לדעת.

אנחנו רגילים לפתוח מפגשים באופן אוטומטי "סבבי מה נשמע", בימים אלו, פרקטיקה זו אינה מתאימה לכולם, שכן רבים חווים את השיחות הללו כמציפות מידי. חשוב שנהיה קשובים למה מתאים לנו, ולא נרגיש אשמה על אי-עשייה או על אי-ידיעה.

עיבוד המציאות הנוכחית, עבור רבים מאיתנו הוא כמעט בלתי אפשרי. אנחנו נמצאים בתוך האירוע ולא בסיומו או אחריו. העיסוק ההכרחי בעיבוד מקומו לאחר שהכל ייגמר. עם סיום האירוע נוכל להתפנות לדיוני עומק, דיוני זהות, דיוני "לאן פנינו", דיונים "מה צריך", אך כעת, לאלה אין מקום. בימים אלו, המשימה היא להחזיק את עצמנו. לא להיות לבד. ובעיקר לתרגל אמפתיה עד כמה שניתן.

מנהלים ובעלי תפקידים מדווחים בימים אלו על פער בין הצורך והדרישה לעשות ולתפקד ובין התחושה הפנימית של חולשה, חוסר חיבור, היעדר משמעות וכד'. אנשים מדווחים על חווית false (חוויה שקרית) שבעשייה. חוויה שהיא כנראה בלתי נמנעת בתוך המציאות שבה אנו נמצאים. אם רגשות אלו מלווים אתכם, קבלו אותם. בבוא העת נמצא בתוכנו דברים ברורים יותר וקוהרנטיים יותר.

כדאי לשים לב שטראומה אינה נחוות באופן זהה על ידי אוכלוסיות שונות. קבוצות שונות חוות את המשבר באופנים שונים. ככל שהקבוצה מודרת יותר (מתאפיינת בעוני קיצוני למשל) תחושת הטראומה קשה יותר. אוכלוסיות אשר נמצאות באופן קבוע בתחושה של טראומה מתמשכת, חווים את הטראומה הקיצונית שחוינו כקשה שבעתים. ידיעה זו תסייע לנו לא לשפוט את אשר חווה האחר ואת האופן שבו הוא מגיב למציאות.

מתווים לעבודת קהילה:

מתוך הבנה זו, ועל מנת לאפשר לקהילות שלנו להיות מקור תומך ומקדם, יצרנו ארבעה מתווים ממוקדים לימי חירום.

ההנחות שהנחנו אותנו בבניית המתווים הן:

1. רצון שבעת הזו קהילות יפעלו ויעודדו פעולות קצרות מועד, מול קהלי יעד שונים

2. צרכיהן של המורות בקהילה ובבית הספר מגוונים ושונים, על כן, כל ביה"ס צריך להגדיר את הבעיות הייחודיות לו ולייצר את הפתרונות המתאימים לו
3. הכוחות של מרביתנו לכתיבה, תכנון ויוזמות מועטים, לכן יש לאפשר לקהילות מענים שידחפו לפעולה.
4. מרבית המורות מלמדות. הן עושות זאת באופנים שונים (בזום, פנים אל פנים, במרחב הקולי) אשר דורשים התבוננות ותהליכי שיפור, אומנם על אלה להיות קצרים ומתאימים.
5. מלבד תכנון פדגוגי ועיסוק בשיפור הפדגוגיה, יש לתמוך בצוותים שחפצים בכך, בקיום שיח המעודד חוסן, תמיכה והתמקדות בחוזקות.

אלו מהלכים תמצאו פה?

1. תועלת מיידיית : מהלך לתמיכה בשיח על חוסן וחוזקות בקהילה
  2. תועלת פוטנציאלית: מהלך לביורר חששות ושבילי פעולה שיפוגגו אותן
  3. תועלת יישומית-חלופות: מהלך ליצירת פעולות פדגוגיות מול קהלי יעד שונים
  4. תועלת יישומית-תכנון: מהלך לתכנון ספציפי של פעולות באמצעות בינה מלכותית להקלת העומס
- את המפגשים המוצעים תוכלו, כמדריכות, להעביר למורות המובילות. בתחילת המפגש יש לציין כי מבנה המפגש הוא מודל שהן- המורות המובילות, יכולות לאמץ והעביר במפגשי הקהילה שלהן, כל אחת על פי הסוגיות המתאימות לקהילה ולבית הספר שלה.
- אנו תקווה כי ההצעות המצורפות כאן, יסייעו לכן ולמובילות להפעיל את הקהילות, לצאת לדרך ולראות יבשה באופן.

מצורף בזאת גם קישור לשיח הפתיחה של פרופסור מיכל ראזר דיקנית הפקולטה לחינוך במכללת אורנים
https://www.youtube.com/watch?v=l0FE_ICCq8I

צוות מו"פ השקפה ופרופ' מיכל ראזר

מהלך לתמיכה בשיח על חוסן וחוזקות בקהילה (תועלת מיידית)

מהלך זה שם לעצמו מטרה לתמוך בקהילות שרוצות לעבוד על חוסן, וזאת באמצעות מתווה המאפשר חקר של החוזקות שלנו באמצעות הרחקה מהמצב הנוכחי והתמקדות במצב קשה שעבר עלינו בעבר ובאופן שבו התגברנו עליו.

קהילת למידה טובה היא קהילה המצליחה להתפתח ולהביא סוגים שונים של ערך ותועלת לאורך זמן. לשלב הראשון, הבסיסי והמיידית אנחנו קוראים התועלת המיידית, ובו נוצרת תחושת שייכות, הנעה לעבודה משותפת ותחושה נעימה. מהלך זה יאפשר לקהילות לעסוק בחוסן וחוזקות ולהתחיל ליצור מרחב שייכות.

מטרות הפעילות:

1. לסייע לקהילה להתבונן יחד ולהתכוון ליציאה מהמשבר
2. לסייע לקהילה לדבר על חוזקות
3. לסייע לקהילה לברר יחד צרכים על מנת להביא לידי ביטוי את החוזקות.
4. לסייע לקהילות לחשוב על מהלכים דומים עם קהלי יעד שונים (תלמידים, הורים, צוות).

מהלך:

שלב ראשון – חיבור לרגע קשה בעבר והצפת דרכי יציאה ממנו
בקשו מחברות הקהילה לחשוב לעצמה על קושי איתו התמודדה בעבר. הקושי יכול להיות קטן או גדול, שלא קשור למצב הנוכחי (לא תצטרכו לשתף בקושי, רק באופן היציאה ממנו).
כעת, אחרי שכל אחת התחברה לרגע או תקופה קשה שעברה, בקשו מהן לחשוב כיצד יצאו מהקושי ושיכתבו באופן חופשי (אם המפגש בזום אפשר לכתוב בצ'אט יחד, אם המפגש פנים-אל-פנים אפשר לשתף, מומלץ בשלב זה להציע כל רעיון או חלופה שעולה בדעתכן, כל רעיון בא בחשבון, ללא שיפוטיות, המשיכו להגיד/לכתוב באופן חופשי יחד)

שלב שני – מפת חוזקות
הצגת מפת חוזקות - כל אחת בוחרת חוזקה אחת או יותר שמתאימות לדרכי התמודדות שלה בעבר (מתוך המפה המופיעה בהמשך).
- בזוגות/קבוצות או בסבב (בהתאם להרכב הקבוצה, ולאופן הפגישה פנים אל פנים או זום) שתפו בחוזקה שבחרתן:

1. אלו חוזקות אני יודעת שיש בי ועכשיו הן לא נגישות לי?
2. האם אני יכולה לעשות משהו כדי להביא את החוזקה הזו לידי ביטוי גם בתקופה הזו?
3. במידה ואני מתקשה לממש את החוזקה, מה יכול לעזור לי כדי לממש אותה? (לדוגמה: זמן,

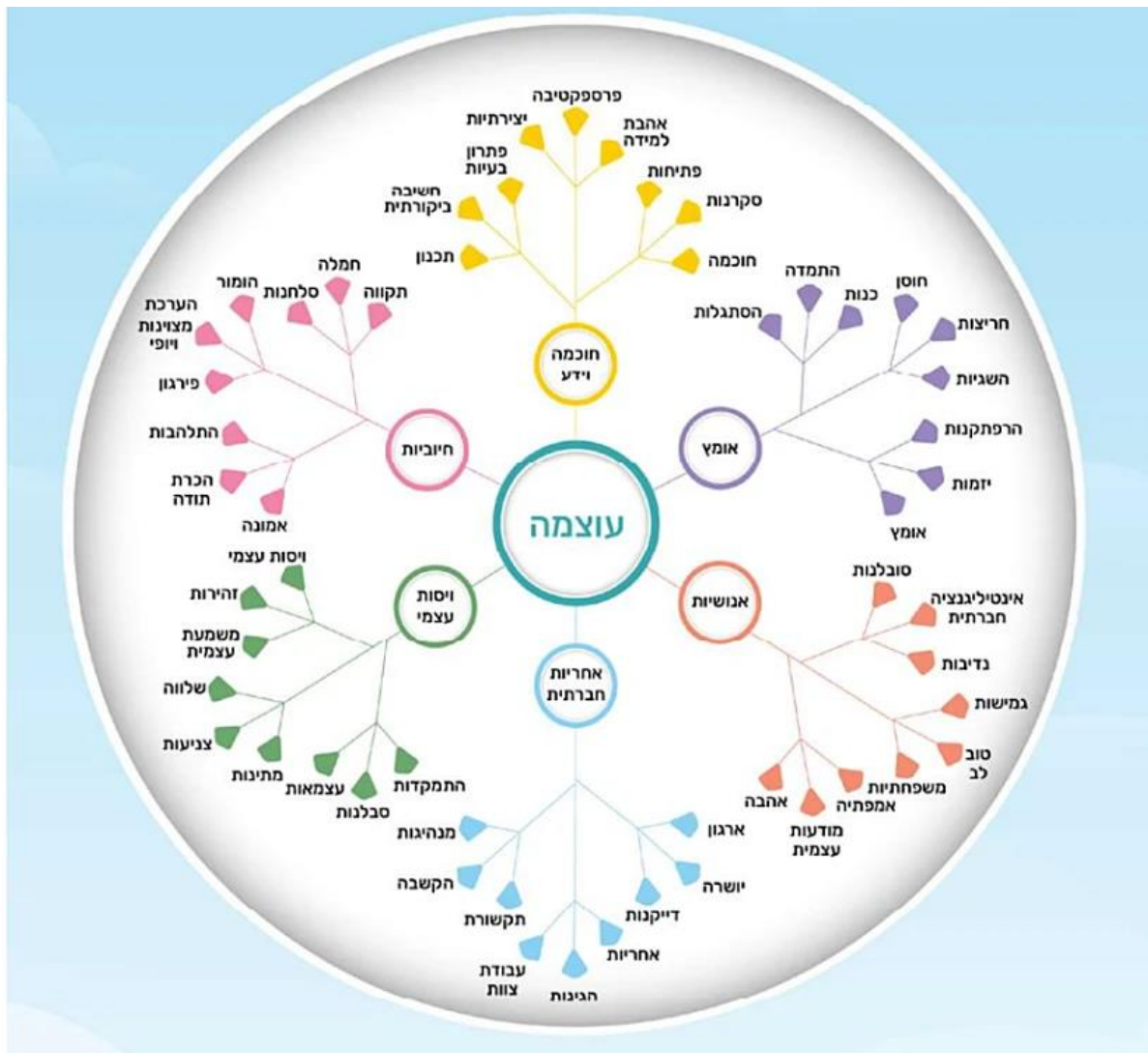
תמיכה)

שלב שלישי - תכנון

חשבו יחד מה תוכלו לעשות עם המהלך כמורות מובילות עם הקהילה או כמורות עם התלמידים? אולי עם ההורים? שאר המורים בבית הספר? או שיש לנו מחשבה אחרת?

יתכן שכדאי לעשות מהלך בו אנחנו מתרכזות בחוזקות ולא בקושי, מה יעזור וכיצד להנגיש את המהלך לתלמידים שלנו?

קושי בעבר ← מה עזר לי ← זיהוי חוזקה ← מה לא נגיש לי -> מה יעזור לי היום להביא אותה לידי ביטוי ← מעבירים את זה הלאה (קהילת בית ספר)

מהלך לבירור חששות ושבילי פעולה שיפוגגו אותן (תועלת פוטנציאלית)

בתקופה של משבר, החששות לפעול, להיות רלוונטיים, או שמא לטעות עלולים להשתלט עלינו ולהוביל להימנעות. במהלך הבא אנו רוצים לעודד את הקהילות לצאת משלב החששות לעבר פעולות אפשרויות. אנו מאמינים שקהילות מורים בבית הספר יכולה להיות עוגן, לסייע בזיהוי צרכים ולפעול לטובת בית הספר. מטרת מהלך זה היא לסייע לקהילה לבחור אתגר לדיון, לשתף בחששות הקשורות אליו, לתת להן תוקף ויחד עם זאת לייצר מגוון אפשרויות אופטימיות יותר, אשר יתנו לחברי הקהילה נקודות מבט נוספות שיכולות להיות מנוף לעשייה חשובה.

בחרנו במהלך זה, כי הוא מהלך קצר שיכול להיות בסיס למפגש קהילה ולהוביל לפעולות בטווח זמן קצר.

המהלך לקוח מתוך פורטל עובדי הוראה והותאם לעבודת קהילה בימי חירום.

מטרות:

1. לקדם פעלונות המאפשרת לראות בכל מצב נתון, אפשרות לשינוי ומגוון אפשרויות.
2. לסייע למדריכה, למורה המובילה או לקהילה להניע לפעולה בזמן משבר.

מהלך:

שלב ראשון- פתיחה : הצגת המושג פעלונות

המושג פעלונות (Agency), מתבסס על התפיסה שללומדים יש את היכולת והרצון להשפיע באופן חיובי על חייהם ועל העולם הסובב אותם. הלומד, הפעיל, פועל, מעצב את המציאות ומקבל החלטות באופן עצמאי, במקום להיות מופעל ומעוצב על ידי החלטות של אחרים.

בבואנו לטפח פעלונות בקרב תלמידים, אנו שואפים להצמיח בהם גישה של סוכני למידה עצמאיים הפועלים ליצירה משותפת לקראת רווחה אישית וקולקטיבית.

כדי לפתח מסוגלות להתנהלות פעלנית בעולם, נדרש חוסן נפשי. תחושת החוסן נעוצה בין השאר ביכולת להכיר בכך שכל חוויה היא זמנית ומשתנה, ובהבנה כי בהינתן מצב התחלתי מסוים ייתכנו מגוון תוצאות שאינן בהכרח התסריט הפסימי ביותר. לפניכם מהלך קצר שמטרתו לסייע לעבור מ"דיבורים" ל"עשייה".

שלב שני- שבילים:

● נקודת ההתחלה:

על גבי התרשים (בעמוד הבא), בחלק העליון המסומן, כתבו את האתגר או הקושי עמו אתם מתמודדים.

לדוגמא : איך נפעל כקהילה בשעת משבר

● ניסוח החשש:

באחד מהשבילים המתפצלים, רשמו את התוצאה ממנה אתם חוששים, אשר בשלב זה אתם בטוחים למדי שתתממש.

לדוגמא: המורים לא פנויים כעת, אין להם כוח להיות מעורבים בקהילה ועוד.

• **אפשרויות נוספות:**

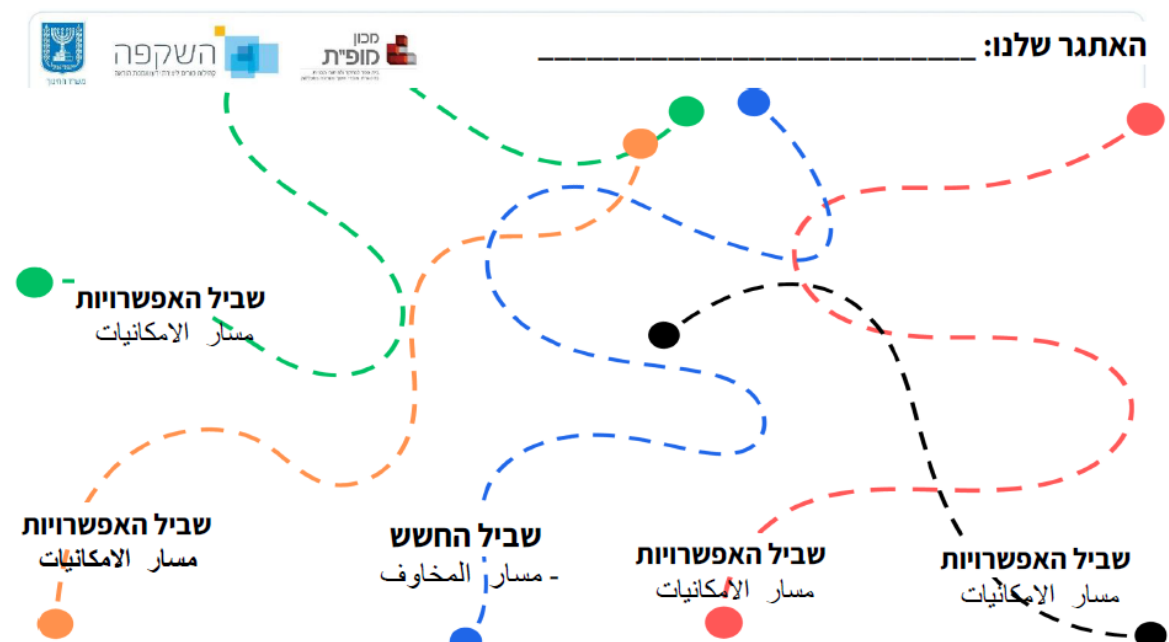
העלו אפשרויות נוספות של דברים שעשויים להתרחש בעקבות המצב הנוכחי. רשמו אותם בשבילים האחרים. במידת הצורך, ציירו שבילים נוספים.

לדוגמא: מורים מחפשים עם מי לדבר, יש בעלי תפקידים שישמחו לעזרה שלי בעת הזו, הקהילה שלי יכולה להתמקד בנושא חשוב שעולה בעקבות המשבר, הקהילה יכולה לקחת על עצמה תפקיד בתיאום עם המנהל, ועוד...

יתכן כי המעבר מ"שביל החשש" לשבילי האפשרויות יהיה לא קל. כדאי לסייע ולעודד את המשתתפים להעלות כמה שיותר אפשרויות, גם אם הן נראות להן "דמיוניות" כעת. כדאי לציין כי לעיתים קרובות החשש מוביל להימנעות מפעולה. הדיון בקהילה מאפשר למשתתפים "האופטימיים" ובעלי הנטייה לפעול להציע אפשרויות לפעולה ובכך להשתחרר מהנטייה להימנעות של חברים בקהילה. רצוי בשלב זה לצאת לפעולה קטנה ובעלת השפעה בטווח הקצר. ההנחה היא שפעולה מייצרת תחושה חיובית ומשמעות ומחזקת את תחושת החוסן. (הדוגמא המובהקת לכך היא מעשי ההתנדבות הרבים בתקופה זו, אנשים רצו "לעשות", להיות בפעולה וכנראה גם להיות שייכים לקבוצה).

שלב שלישי- סיכום ורפלקציה

מהן האפשרויות השונות שהעלינו? מה נמצא מחוץ לטווח יכולותינו? כיצד נוכל להשפיע על המציאות? לבחור יחד מה אנחנו רוצים לעשות (בשלב זה ניתן לעבור לשיח חלופות, ראה מטריצת איזנהאור)

מהלך ליצירת פעולות פדגוגיות מול קהלי יעד שונים (תועלת יישומית- חלופות)

לכל בית ספר יש כיום צורך שונה וקשה לייצר מענה שמתאים לכול. לכן, בתהליך מהיר, נרצה להציף את הצרכים/ סוגיות המטרידות את חברות הקהילה/ הצוות, לבחור אחת, להציע פעולות קונקרטיות שיענו על הסוגיה הנבחרת, לתעדף את הפעולות יחד, לבחור מספר פעולות רלוונטיות ולפעול.

מטרות הפעילות:

1. לסייע להתניע את עבודת הקהילות.
2. לתת מענה מהיר לסוגיות פדגוגיות הרלוונטיות בשעה זו.
3. לעודד קהילות ליצור מענים מקיפים מול קהלי יעד שונים.

מהלך:

שלב ראשון – הצפת קשיים

כל משתתפת חושבת על התקופה האחרונה וכותבת לעצמה על פתק סוגיה שמעסיקה אותה בזמן הזה כמורה

שלב שני - בחירת סוגיה למפגש הקרוב

- פרסו את כל הסוגיות השונות.
- מיינו את הסוגיות לפי נושאים, אם יש סוגיה שחוזרת על עצמה, הניחו את הפתקים זה על גבי זה.
- בחרו סוגיה אשר מעסיקה את רובכן ובה תתמקדו במפגש הנוכחי.
(המטרה היא לבחור מהר יחד משהו שנראה לנו בוער לכולם עכשיו ולא להתעכב על שלב זה, במפגש קהילה הבא נעבוד על סוגיה אחרת, העיקר לפעול)

שלב שלישי – הצעת חלופות

בזוגות או בשלשות חיטבו על חלופות- פעולות קטנות שמטרתן להתמודד עם הסוגיה. לטובת הרחבת הפרספקטיבה למציאת החלופות, נסו לחשוב על פעולות מול קהלי היעד השונים: הורים, צוות המורים, תלמידים, הנהלה, קהילה. (הפעולות יכולות להיות פשוטות כמו: כתיבת הודעה להורים או שיחה עם המנהלת)

שלב רביעי – תיעודף

ציירו מערכת צירים (מטריצת אינהאוואר בנספח). הציבו את החלופות בתוך המטריצה על מידת ההשקעה הנדרשת ומידת ההשפעה הצפויה של החלופה. ביחרו 2-3 חלופות שדורשת השקעה מינימאלית ובעלות השפעה מקסימלית.

שלב שישי- בחירת הפעולות ותכנון הביצוע
תכננו מי אחראית על ביצוע, מתי, מה אתן צריכות כדי לבצע.

שלב שישי – סיכום ורפלקציה
כל אחת עונה על השאלה מה היא לקחה מהמפגש? האם יעזור לה להתניע את עבודת הקהילה שלה?
נספח: מטריצת המבוססת על מטריצת אייזנהאור ומותאמת לקהילות השקפה בזמן חירום

מטרת הפעילות לתעדף את המשימות לפי מידת השקעה ומידת השפעה

שלב ראשון – ציור מערכת צירים
על ציר ה-Y נסמן בקצה העליון "השקעה רבה" ובקצה התחתון "השקעה מועטה"; על ציר ה-X נסמן בקצה הימני "השפעה רבה" ובקצה השמאלי "השקעה מועטה".

שלב שני – מיקום המשימות על מערכת הצירים
כעת נמקם את המשימות על מערכת הצירים על פי ההגיון הבא:

הצעה לסיעור מוחות ותכנון משותף בעזרת AI

(תועלת יישומית- תכנון)

בשונה מאופן הפעולה בשגרה, בחירום ובעת התמודדות עם טראומה אנחנו רוצים לסייע לקהילות ליצור פעולות קצרות וקטנות ולא להעמיק בדיונים ולקיים תהליכים ארוכים כתמיד. אנחנו רואים שמורים רבים, ולא רק מורים, מתקשים עכשיו ביוזמה, הנהגה, וכן ביכולת לתכנן או לפתח את הוראתם. לפניכן כלי אשר מציע להעזר בבינה המלאכותית, לקיים איתה סייעור מוחות על חלופות וכן על תכנון משותף. המהלך נכתב בעזרת שימוש בתכנים שנמצאים במרחב הפדגוגי של משרד החינוך והותאם לעבודת קהילה בימי חירום.

מטרות הפעילות:

1. לסייע להתניע את עבודת הקהילות.
2. לתת מענה מהיר לסוגיות פדגוגיות הרלוונטיות בשעה זו.
3. לאפשר לקהילות התנסות קלה ומהירה עם תכנון באמצעות בינה מלאכותית.

מהלך:

שלב ראשון - בחירת כלי ובדיקה מקדימה: נבחר מודל שפה מבוסס בינה מלאכותית, כמו ChatGPT, בינג או בארד. נכנס מראש לאתר או לאפליקציה שבחרנו ונתנסה בעצמנו לפני הנחיית הפעילות.

שלב שני - סייעור מוחות ראשוני: בקהילה נחליט יחד על נושא או שאלה מרכזית שנרצה להתמודד איתה (המורה המובילה יכולה לבוא איתה מראש), לדוגמה: איך ליצור שיעור רלוונטי המעודד פעילות לתלמידים במצב חירום?

דוגמה לפרומפט ראשוני: "בואו נעשה סייעור מוחות ביחד על [נושא]. הנה משפט פתיחה שנרצה להתחיל ממנו: [משפט או רעיון של המורים]. נקרא יחד את הפלט".

נציין שיש לבדוק את המידע שהתקבל ונחדד את הצורך להתייחס למידע באופן ביקורתי.

שלב שלישי - הרחבת השיח עם הבוט וגיבוש רעיונות: נמשיך בשיחה עם הבינה המלאכותית לגבי השאלה ולגבי הצעות לאפשרויות פעולה. לדוגמה: "אהבתי שתי נקודות שהעלית [נושא 1, ונושא 3]. בוא נתמקד בנושאים שאהבתי ואשמח שתכתבי לי הצעות קונקרטיות לפעולה מול (קהל יעד, נגיד תלמידים)" אחר כך אפשר להמשיך ולשאול, לדוגמה: "תוכלי לכתוב לי תכנון שיעור לכיתה ח' בנושא ג שהצעת שיערוך 30 ד?"

שלב רביעי - בחירת פעולה - הקהילה בוחרת ביחד: לאחר שהבינה הציעה פעולות, הקהילה בוחרת יחד פעולה שהיא רוצה לתכנן לאור צרכי בית הספר וליישם אותה. הקהילה יכולה להרחיב ולאתגר את האפשרויות שהציעה הבינה.

*שימו לב: לעיתים מתקבלות תשובות ארוכות מידי ובימים אלו לפעמים אין סבלנות וקשב לקרוא, ניתן תמיד לבקש מהבינה: "כתבי בחמישה משפטים..." "סכמי בפסקה..."